

Бут Ілля Олександрович,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ЦЕНТРІВ ПРАВОСУДДЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ГРОМАДЯН НА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ

Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021 – 2023 роки, затверджена Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021, було започатковано черговий етап судової та процесуальної реформи. В розрізі досліджуваної теми Стратегія пропонує, в тому числі, вирішення проблеми відсутності дієвих механізмів альтернативного (позасудового) та досудового врегулювання спорів та подолання перешкоди в доступі до правосуддя [1].

Беззаперечно, що право на доступ до суду є багатоаспектним: у своїх дослідженнях Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) серед видів підтримки сприяння доступу до правосуддя виділяє правовий захист, правова обізнаність, юридична допомога та консультація, тиск та контроль громадського суспільства [2, с. 6-7]. Вказані інструменти сприяють доступності правосуддя шляхом розповсюдження інформації, яка допомагає дізнатися про право на відшкодування збитків через систему правосуддя; про органи, яким доручено захистити їх доступ до правосуддя; та кроки, пов'язані з початком юридичних процедур. Таким чином, доступ до правосуддя – це набагато більше, ніж покращення доступу особи до судів, зменшення ставок судового збору чи гарантування юридичного представництва. Тому забезпечення реалізація певних аспектів доступності правосуддя може бути покладено не тільки на суди, інші державні органи, а й на громадські організації, адвокатів, навчальні заклади тощо.

Нова модель, яка починає реалізовуватися в Україні – діяльність громадських центрів правосуддя, які покликані сприяти правовим зрушенням у громадах, підвищенню рівня правосвідомості громадян та спрощенню доступу до суду. У вітчизняний правовий простір діяльність громадських центрів правосуддя була запозичена із сингапурської моделі, в якій передбачено наступні елементи:

1) Юридична клініка на місцях (On-site Legal Clinic) передбачає собою систему юридичних консультацій, що безкоштовно надаються при судах з базових юридичних питань для усіх самотійно представлених сторін. Двадцятихвилинна консультація доступна тим, хто вперше звертається за правовою допомогою у власній справі, за винятком комерційних, корпоративних та інших подібних господарських питань. Для отримання правової допомоги не вимагається пред'явлення будь-яких документів, що посвідчують соціальний статус, наявність пільг тощо (крім посвідчення особи).

2) Проект первинного правосуддя (Primary Justice Project) дозволяє оцінити перспективи судового розгляду та обрати доступні та ефективні способи досудового вирішення спору. В такому випадку особі надається базова юридична консультація у справах, що стосуються цивільних позовів із розміром вимоги до 60 000 доларів США, справ щодо розірвання шлюбу і пов'язаних із цим питань, справ про домагання та сусідські спори. В ході консультації може бути запропоновано можливість мирного вирішення спору, в тому числі і шляхом передачі сторонньому медіатору. На відміну від юридичної клініки у схемі PJP послуги є оплатними.

За зниженою ставкою 400 сингапурських доларів юрист Центру може надати рецензію (1-годинна консультація) на самотійно складений за допомогою «Automated Court Documents Assembly» клієнтом документ.

3) Guidance for Plea Scheme (GPS) передбачає можливість надання невідкладної консультації обвинуваченому, що професійно не

представлений, за пропозицією судді. В такому випадку особі, що не має права на безкоштовну юридичну допомогу на загальних засадах, Центром може бути надана консультація щодо позиції у справі, можливості визнання себе винним задля обрання менш тяжкого покарання.

4) Automated Court Documents Assembly являє собою онлайн-систему шаблонного створення юридичних документів: а) заяви про банкрутство фізичної особи у разі нездатності виплатити борги понад 15 000 сингапурських доларів; б) deputyship – подача заяви про призначення особи-заступника (опікуна) у разі недієздатності члена сім'ї; в) клопотання про пом'якшення покарання, в тому числі у разі визнання вини; г) заява мировому судді [3].

Community Justice Centre, CJC (Австралія, Новий Південний Уельс) функціонує на підставі Закону про громадські центри правосуддя 1983 року [4]. Метою центру є а) надання послуг з вирішення спорів та врегулювання конфліктів, включаючи посередництво у спорах; б) навчання людей для роботи як посередників та сприяння розвитку альтернативного вирішення спорів шляхом встановлення зв'язків та партнерських відносин з юристами, судами, трибуналами, академічним сектором та іншими постачальниками послуг альтернативного вирішення спорів; в) вирішення інших питань, пов'язаних з наданням послуг з вирішення спорів та врегулювання конфліктів. Центр є тим органом, що здійснює обов'язкову медіацію у спорах, переданих до Центру правосуддя за постановою суду чи трибуналу відповідно до законодавства. Про результати медіації або спробу медіації Центр надає письмовий звіт до суду, який передав справу для медіації, або повідомляє про причини неможливості проведення медіації [5].

Немедіабельними справами визнаються випадки а) коли наявне кримінальне обвинувачення, постанови суду чи судові зобов'язання, які перешкоджають посередництву; б) недієздатність особи чи нездатність самостійно приймати рішення внаслідок стану здоров'я; в) попередній

досвід взаємодії сторони із СІС, неприязні чи ворожі відносини між сторонами та персоналом Центру; г) недобросовісність сторони, д) страх перед іншою стороною чи страх помсти, е) факт насильства між сторонами, в тому числі домашнього насильства (за деякими виключеннями); є) одна чи декілька сторін не бажають проводити посередництво або не можуть домовитися про час та місце врегулювання спору.

При цьому, якщо сторона відмовляється від врегулювання, Центр повідомляє про це суд, однак якщо випадок визнаний немедіабельним – Центр вказує про це суду, не повідомляючи конкретної причини, тим самим захищаючи приватне життя особи. Якщо медіація призначається не за рішенням суду, а за бажанням сторін, вона є повністю добровільною: сторона може відмовитись від медіації у будь-який час, а будь-яка угода, досягнута або укладена відповідно до посередницької сесії, не підлягає виконанню в жодному суді, трибуналі чи органі, якщо сторони не домовляться у письмовій формі про те, що угода підлягає виконанню. Після цього суд зможе видати ордер за згодою (consent order), який можна звернути до виконання та накладати санкції у разі невиконання.

В Україні також існує позитивний досвід діяльності громадських центрів правосуддя, які почали свою роботу з 2019 року в Одесі, Татарбунарах, Ічні та Білій Церкві. Їхнє спрямування – надання безкоштовної правової допомоги громадянам. При цьому, єдиним центром, що функціонує при суді є Громадський центр правосуддя у м. Одеса, що діє при Київському районному суді м. Одеси. Вказана особливість дозволяє учасникам судових процесів отримувати правову консультацію як до, так і одразу після судових засідань.

Список використаної літератури:

1. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки : Указ Президента України; Стратегія від 11.06.2021 № 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/231/2021>.

2. Access to Justice: Practice Note. 09.03.2004. United Nations Development Programme. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/Justice_PN_En.pdf/
3. Community Justice Centre. URL: <https://www.cjc.org.sg/about/who-we-are>.
4. Community Justice Centres Act 1983 No 127/ URL: <https://legislation.nsw.gov.au/view/whole/html/inforce/current/act-1983-127>.
5. Community Justice Centre. URL: <https://www.cjc.justice.nsw.gov.au>.
6. Громадський центр правосуддя. URL: <https://www.gcp.org.ua>

Волкова Наталія Василівна,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

**ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ВИМОГ, ЗА ЯКИМИ МОЖЕ БУТИ
ВИДАНИЙ СУДОВИЙ НАКАЗ У СПРАВАХ ПРО СТЯГНЕННЯ
АЛІМЕНТІВ НА УТРИМАННЯ ДИТИНИ**

Всі часи розвитку права та прагненням наближенням цивільного судочинства до європейських стандартів, виникала необхідність пошуку ефективного та швидкого інструменту судового захисту, оптимізації судового процесу і звільнення від дотримання зайвих для нього формальностей при розгляді нескладних, безспірних справ, а в кінцевому рахунку - спрощених форм розгляду справ. В даний час наказне провадження є ефективним способом захисту у справах про стягнення аліментів на утримання дитини, однак існують певні законодавчі неузгодження в наслідок чого виникає різна судова практика.

В цивільному судочинстві в порядку наказного провадження можуть розглядатись вимоги про стягнення аліментів на утримання дитини, що не пов'язані з вимогою про встановлення або оспорювання батьківства та залученням інших заінтересованих осіб (п.п.4.5. ч.1 ст. 161 ЦПК України) [1]. Також, необхідно зауважити, що законодавець чітко визначає розмір аліментів, який можливо стягнути за судовим наказом.

Аналізуючи норми цивільного процесуального, сімейного законодавства та судову практику щодо розгляду справ про стягнення